

ГИ ДЪО МОПАСАН СТАРАТА СОВАЖ

Превод от френски: Донка Меламед, —

chitanka.info

На Жорж Пуше

I

Не бях ходил във Вирьолон от петнадесет години. Миналата есен отидох там на лов у приятеля си Сервал, който беше възстановил най-после замъка си, разрушен от прусаците.

Този край безкрайно много ми харесваше. Има в природата такива прелестни кътчета, които крият чувствено очарование за окото. Човек ги обича физически. Ние, хората, запленени от земята, запазваме нежни спомени за определено изворче, горичка, езеро или хълм, които често сме виждали и които са ни развълнували като някакво щастливо събитие. А понякога мисълта се връща към някое горско кътче, стръмен бряг над реката или пухкаво разцъфтяла овощна градина, които си видял само веднъж, в ясен слънчев ден, и чийто спомен се е запазил в сърцето ти като образа на жена, срещната случайно на улицата във ведро пролетно утро, облечена в светла, въздушна дреха и оставила в душата и в тялото ти неутолим, незабравим копнеж, чувството, че самото щастие е минало покрай тебе.

Във Вирьолон аз обичах цялата местност, осеяна с малки горички и прорязана от бързоструйни ручей, прилични на вени, по които тече кръвта на земята. В тях се ловяха раци, пъстърви и змиорки. Истинско блаженство! Имаше по тези ручей и вирове, където човек можеше да се изкъпе, а във високата трева по бреговете им често намирахме бекасини.

Крачех леко като коза и гледах как двете кучета душат земята пред мене. Сервал вървеше на стотина метра вдясно от мен, в една люцернова нива. Заобиколих гъсталаците, с които свършва гората Содр, и забелязах една разрушена колиба.

Изведнаж си спомних как изглеждаше тази колиба през 1869 година, когато беше чиста, спретната, обвита в лозници, с кокошки пред вратата. Има ли нещо по-тъжно от мъртъв дом, чийто скелет стърчи все още над развалините, грохнал и злокобен?

Спомних си, че един ден, когато бяхме много уморени, една добра старица ме беше почерпила в тази колиба с чаша вино. Сервал ми беше разказал тогава историята на нейните обитатели. Бащата бил браконьер, убили го жандармите. Синът, когото аз бях виждал преди това, беше висок сух момък, който също се славеше като голям враг на дивеча. Наричаха ги Ле Соваж — Диваците.

Дали така се наричаха наистина, или това беше прякор?

Повиках Сервал. Той забърза към мене със своята скоклеста походка на жерав.

— Какво стана с тези хора? — попитах го аз.

И тогава той ми разказа следната история.

II

Когато избухна войната, големият син на Соважови отишъл войник — тогава той бил на тридесет и три години — и оставил майка си сама. Хората не я жалели много, защото знаели, че има пари.

И така тя останала съвсем сама в тази уединена колиба, далеч от селото, до самата гора. Тя не се бояла — била като мъжете в този дом, здрава, висока и костелива старица, която рядко се смеела и не позволявала никакви шеги. Впрочем селските жени малко се смеят. Смехът е даден за мъжете. Жените са тъжни, потиснати, защото животът им е мрачен, без всякаква пролука. Селянинът се научава на малко шумна радост в кръчмата, но неговата другарка си остава сериозна и винаги строга. У нея мускулите на лицето не са навикнали да извършват ония движения, които правят усмивката.

Старата Соваж продължила да живее както обикновено. Скоро сняг затрупал колибата ѝ. Тя идвала по веднаж в седмицата до селото да си купи хляб и малко месо. След това се връщала в своята хижа. По едно време заговорили за вълци. Тогава тя започнала да обикаля наоколо с пушка на рамо, пушката на сина ѝ — с ръждясала металическа част и протрит от дългата употреба приклад. Картината била наистина странна. Високата, леко приведена старица крачела бавно из снега, а дулото на пушката стърчало над черното ѝ боне, което пристягало плътно главата ѝ и скривало изцяло белите ѝ коси — тях никой никога не бил виждал.

Но един ден дошли прусаците. Разпределили ги по къщите, според имота и възможностите на всеки. У старата пратили четирима души, тъй като я смятали за богата.

Момчетата били едри, бели, руси, със сини очи, тлъсти, въпреки уморителните походи, и добродушни, макар и да се намирали в покорена страна. Останали сами у тази възрастна жена, те се показали особено внимателни, мъчели се да я избавят, доколкото им било възможно, от грижи и разходи. И в най-студените дни и четиримата излизали сутрин на кладенеца по риза само, плискали с ледената вода

червендалестите си лица на северняци, а в това време старата Соваж шетала из къщи, приготвявала супата. След това те чистели кухнята, миели плочите, цепели дърва, белели картофи, перели — вършели всички домакински работи, както четирима примерни сина биха услужвали на майка си.

Но старата непрекъснато мислела за своя син, висок и сух, с орлов нос, кафяви очи и големи мустаци, които стояли като черна къделя над горната му устна. И всеки ден тя разпитвала настанените у нея войници:

— Знаете ли накъде замина френският двадесет и трети пехотен полк? Там е моето момче.

— Не снаеш, никак не снаеш — отговаряли те.

И като разбирали мъката и тревогата ѝ, четиримата младежи, оставили майките си в Германия, правели на старата Соваж хиляди дребни услуги. Впрочем тя наистина обичала своите четирима неприятели, защото селяните не изпитват патриотична омраза. Това чувство е само за висшите класи. Скромните хора, ония, които плащат най-много, защото са бедни и всяко ново бреме ги съсипва, ония, които биват избивани с хиляди, които образуват истинското пушечно месо, защото са масата, ония, които страдат най-жестоко от ужасите на войната, защото са най-слаби и следователно най-неиздръжливи — те не разбират войнолюбивите страсти, болезнените честолюбия и така наречените политически комбинации, които в разстояние на шест месеца изтощават две нации — както победителката, така и победената.

За немците, настанени у старата Соваж, обикновено казвали:

— Тия четиримата излязоха късметлии.

Една заран старата била сама в къщи. Тя видяла в далечината някакъв мъж, който идвал към нейната колиба. Скоро го познала — това бил раздавачът. Той ѝ предал сгънато на четири писмо. Тя извадила очилата, които слагала, когато шиела, и прочела:

Госпожо Соваж, с настоящото писмо ви съобщаваме една тъжна новина. Вашият син Виктор бе убит от снаряд, който го преряза на две части. Аз бях близо до него, тъй

като сме един до друг в ротата и той ми е казал да ви предупредя, ако му се случи нещо.

Взех от джоба му часовника, за да ви го предам след края на войната.

С дружески привет
Сезар Ривуа, войник от 23-ти пехотен полк.

Писмото било писано преди три седмици.

Старата не заплакала. Стояла неподвижна. До такава степен била поразена, зашеметена, че не можела дори да страда „Значи сега и Виктор е убит“ — мислела тя. Постепенно сълзите напрели в очите ѝ, мъката нахлула в сърцето ѝ. Ужасни, мъчителни мисли изплували една по една в съзнанието ѝ. Тя няма да прегърне вече детето си, голямото си момче, никога вече! Жандармите убиха бащата, прусаците убиха сина... Снарядът го прерязал на две. И ѝ се струвало, че вижда целия ужас: главата клюмва, очите са отворени, а устата дъвчат края на големите мустаци — синът винаги правел така, когато бил ядосан.

Какво ли са направили след това с тялото му? Поне да ѝ бяха върнали сина, както ѝ бяха върнали мъжа, с куршум сред челото.

Чула шум от гласове. Прусаците се връщали от селото. Тя бързо скрила писмото в джоба си и ги посрещнала спокойно, както винаги — успяла да избърше внимателно очите си.

Четиримата мъже се смеели весело, доволно: носели един хубав заек, навярно откраднат, и обяснявали със знаци на старата, че днес ще ядат нещо вкусно.

Тя веднага се заела да приготви обета. Но когато дошъл ред да убие заека, не ѝ достигнали силите. А неведнаж преди това била убивала зайци! Един от войниците го умъртвил на място с един юмрук зад ушите.

След като животното умряло, тя се заела да го одере. Но треперела цяла при вида на кръвта, която трябвало да пипа, която обливала ръцете ѝ, при вида на топлата кръв, която постепенно изстивала и се съсирвала. И виждала непрекъснато сина си, прерязан на две и облян в кръв като животното, което още тръпнело.

Тя седнала на масата заедно с прусаците, но не можела да хапне ни зальк. Те унищожили заека, без да се занимават с нея. Тя ги

наблюдавала отстрани, без да каже ни дума, като обмисляла нещо, а лицето ѝ било до такава степен безстрастно, че те нищо не забелязали.

Изведнаж тя запитала:

— Стана месец, как сме заедно, а аз не зная даже имената ви.

Макар и трудно, те разбрали какво иска старата и си казали имената. Но това не я задоволило. Тя ги накарала да напишат имената си на парче хартия заедно с адресите на семействата си и като наместила очилата върху големия си нос, разгледала непознатото писмо, след това сгънала листа и го прибрала в джоба си, над писмото, с което ѝ съобщавали за смъртта на сина ѝ.

Когато обедът свършил, тя казала на мъжете:

— А сега ще поработя за вас.

И започнала да настила слама горе в сламеника, където те спели.

Те се учудили — защо пък това? Но тя им обяснила, че така ще им бъде по-топло и те започнали да ѝ помагат. Натрупали наръчи слама до самия сламен покрив; образувало се нещо като голяма стая с четири сламени стени, топла, ароматична — там щели да спят чудесно.

На вечерята един от войниците забелязал с безпокойство, че старата Соваж пак не яде нищо. Тя заявила, че я боли стомахът. След това запалила буен огън, за да се затоплят, и четиримата германци се изкачили в своята спалня по стълбата, която ползували всяка вечер.

Щом капакът на сламеника хлопнал, старата дръпнала стълбата, след това отворила тихо вратата и отишла да донесе нови връзки слама, с които напълнила кухнята. Стъпвала боса по снега толкова тихо, че не се чувало нищо. От време на време се вслушвала в неравномерното и звучно хъркане на четиримата заспали войници.

Когато решила, че тази подготовка е достатъчна, хвърлила в огнището наръч слама и когато тя се запалила, старата я разпръснала върху останалата слама из кухнята, после излязла навън и загледала.

Изведнаж силна светлина озарила вътрешността на колибата, където в следващия миг лумнал чудовищен огън и я превърнал в гигантска разпалена фурна; огнени отблясъци изскачали през тесния прозорец и хвърляли ярък лъч върху снега.

Изведнаж от тавана на колибата се раздал отчаян вик, който се превърнал в човешки вой, в сърцераздирателни писъци на ужас и смъртен страх. След това капакът, който водел за сламеника, се срутил и огненият вихър полетял нагоре, пробил сламения покрив и се

проточил към небето като някаква огромна факла. Цялата колиба горяла.

Сега вече сред пращането на огъня се чувало само как стените пукат, как гредите се събарят. Изведнаж покривът рухнал и сред облак дим от горящата къща лумнали във въздуха буйни снопове искри.

Озарена от огъня, бялата равнина блестяла като сребърна покривка с алени оттенъци.

В далечината започнала да бие камбана.

Старата Соваж стояла права пред своя унищожен дом, с пушка в ръка — пушката на сина й. Бояла се, да не би някой от мъжете да избяга.

Когато се убедила, че всичко е свършено, хвърлила оръжието върху жаравата. Чул се изстрел.

Хора прииждали, селяни, прусаци.

Намерили жената седнала върху един пън, спокойна и доволна.

Един германски офицер, който говорел френски като истински французин, запитал:

— Къде са войниците ви?

Тя протегнала костеливата си ръка към червената купчина, останала след пожара, който постепенно гаснел, и отговорила със силен глас:

— Там са!

Хора се тълпели около нея. Прусакът запитал:

— Как стана пожарът?

— Аз го подпалих — произнесла тя.

Не й вярвали. Мислели, че нещастieto изведнаж я е подлудило. И тогава тя разказала всичко от край до край, от пристигането на писмото до последния вик на мъжете, изгорели в нейния дом. Хората около нея стояли и слушали. Тя най-подробно описвала всичко, което почувствувала, всичко, което направила.

След това извадила от джоба си две хартии, наместила пак очилата, за да ги различи при последните отблясъци на огъня, и казала, като посочила единия лист:

— Това е за смъртта на Виктор. — После протегнала другия и сочейки с глава нажежените развалини, обяснила: — А това са имената им, за да пишете на домашните им. — Протегнала спокойно белия лист на офицера, който я държал за раменете: — Ще пишете как е

станало всичко и ще кажете на родителите им, че аз го направих, Виктоар Симон, по прякор Дивачката. Да не забравите!

Офицерът дал някакви заповеди на немски. Сграбчили я и я хвърлили до топлатата още стена на нейния дом. Дванадесет войника се строили бързо срещу нея, на двадесет метра. Тя стояла неподвижна. Разбрала всичко и чакала.

Прозвучала заповед, последвана от силен гърмеж. Един закъснел изстрел отекнал след другите.

Старата не паднала. Тя се свлякла до стената, сякаш някой прерязал краката ѝ с коса.

Прусакът офицер се приближил. Старата била почти прерязана на две и в свитата си ръка стискала потъналото в кръв писмо.

* * *

Приятелят ми Сервал продължи:

— За да си отмъстят, германците разрушиха моя замък.

А аз мислех за майките на четиримата кротки юноши, изгорели в колибата; и за героизма на другата майка, разстреляна до стената.

Наведох се и прибрах един малък камък, все още черен от огъня.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.